

— Брянск : Издательство БГПУ, 2001. — 395с.

10. Шпалінський В. В. Активні методи навчання і їх роль в підготовці сучасного педагога // Психолого-педагогічні основи підготовки майбутнього педагога в університеті: Сборн. научн. труд. — Днепропетровск, 1995. — С. 128-129.

11. Кашлев С. С. Технологія інтерактивного навчання / С. С. Кашлев. — Мн. : Беларуский верасень, 2005. — 196 с.

12. Скрипник М. Інтерактивне навчання: основні поняття / М. Скрипник // Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / М. Скрипник ; упоряд. Л. Галіцина. — К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. — 128 с.

13. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: Навч.-метод. посіб. / О. І. Січкарук — К. : Таксон, 2006. — 88 с.

14. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, за ред. О. І. Пометун. — К. : Видавництво А.С.К., 2006. — 192 с.

У статті описується структура та змістове наповнення педагогічної моделі формування риторичної культури майбутніх викладачів технічних університетів.

Ключові слова: педагогічна модель формування риторичної культури викладача технічного університету, методологічний підхід, дидактичний принцип, інтерактивна технологія навчання.

В статье описывается структура и содержательное наполнение педагогической модели формирования риторической культуры будущих преподавателей технических университетов.

Ключевые слова: педагогическая модель формирования риторической культуры преподавателя технического университета, методологический подход, дидактический принцип, интерактивная технология обучения.

The article describes the structure and content filling pedagogical model for the formation of the rhetorical culture of the future teachers of technical universities.

Key words: pedagogical model of rhetorical culture teacher Technical University, methodological approach, didactic principle, interactive learning technology.

УДК 378.147

О.А. Зарічанський, Н.В. Зарічанська
м. Вінниця, Україна

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Постановка проблеми. Зміна цілей підготовки фахівців юридичних спеціальностей від орієнтації на знання предмету до створення умов для розвитку особи студента-юриста спричинила оновлення змісту професійної юридичної освіти. Система соціально-економічних відносин, що змінилися, на перше місце ставить індивідуальність, самостійність, неординарність та ініціативу особистості, здатної виховати майбутнє покоління творчо мислячим, мобільним і конкурентоздатним. У зв'язку з цим перед ВНЗ з підготовки фахівців юридичних спеціальностей постає завдання переходу до особистісно-орієнтованої системи професійної підготовки юриста, що передбачає пріоритет розвитку особистості, її здібності до самовдосконалення. Орієнтація на особистість юриста, його індивідуально-творчий розвиток має розглядатися як важливий засіб удосконалення професійної підготовки юридичних кадрів у цілому. Традиційна освітня система продовжує готувати майбутніх юристів до життя в індустріальному суспільстві, яке пішло в минуле, а не до нинішнього, інформаційного. От чому освіта — така, якою вона є нині, — вступає в суперечність із новими явищами сучасного життя.

Аналіз публікацій та досліджень з визначеної проблеми. Дослідженнями проблем інноваційних технологій навчання і виховання займалися такі вчені як О. Грищенко [1], Л. Колісник [2], І. Носаченко [3], О. Овсянніков [4], О. Пометун [5] та інші. Одним із напрямів упровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес підготовки майбутніх

фахівців юридичних спеціальностей сучасної школи є організація і проведення нестандартних уроків.

Метою статті є впровадження інноваційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів. Світові тенденції зумовлюють необхідність докорінної переорієнтації підготовки майбутніх фахівців юридичних спеціальностей. Під впливом соціальних та інших змін, що відбуваються в суспільстві, виникає потреба постійно підвищувати свій професійний рівень і модернізувати форми й методи професійної підготовки. Саме тому питання інноваційних технологій є одним із найголовніших у розвитку педагогічної майстерності педагога. Технологічність є нині домінантною характеристикою діяльності викладача, що означає перехід на якісно новий щабель ефективності, оптимальності, наукомісткості освітнього процесу [1, с. 206].

Реалізація нових завдань освіти потребує нових підходів, звернення до особистості студента-юриста з її потребами та інтересами. Такий підхід у педагогіці дістав назву гуманістичного, або пошукового, в основу якого покладено ще одну метафору — сприйняття навчального процесу як вільного зростання, розвитку живої істоти. Відповідно до цього, основним завданням учителя є сприяння активізації пізнавальної активності учнів, створення умов для їхнього самонавчання, а не пасивного підкорення вимогам учителя. Метою навчання має бути не одержання знань як сукупності фактів, теорій і таке інше, а вдосконалення особистості студента в процесі самостійного учіння. Завдання школи — надання можливості розвитку, саморозвитку особистості, сприяння пошуку власної індивідуальності, самореалізації. До того ж, педагоги, які йдуть самостійним шляхом пошуку оптимальної системи навчання, рано чи пізно приходять до створення технології.

Останнім часом у методичній літературі простежується взаємний вплив технологічного й гуманістичного підходів. Це виявляється, з одного боку, у прагненні гуманізувати педагогічні технології з максимальним урахуванням індивідуальності учнів, створенні сприятливих умов для розвитку духовних цінностей усіх учасників навчально-виховного процесу. З іншого боку, накреслюється тенденція технологізувати пошукову діяльність, хоча в процесі організації пошукової діяльності точне відтворення навчальних процедур унеможливується, а сам технологічний підхід стає нежорстким. Деякі дослідники вважають, що технології при цьому втрачають своє первинне значення, інші наголошують на зберіганні основних ознак технологій і називають їх гнучкими.

Нині відома значна кількість активних та інтерактивних технологій навчання: проблемна лекція, парадоксальна лекція, евристична бесіда, пошукова лабораторна робота, розв'язання ситуаційних задач, колективно групове навчання, ситуаційне моделювання. Вони можуть бути використані на різних етапах уроку: під час первинного оволодіння знаннями, під час закріплення й удосконалення, під час формування вмій і навичок. Їх можна застосовувати також як фрагмент заняття для досягнення певної мети або ж проводити цілий урок з використанням окремої технології.

У дослідженнях доведено, що застосування інтерактивних технологій різко збільшує відсоток засвоєння матеріалу, оскільки вони впливають не лише на свідомість, а й на почуття. Особливо значний ефект (біля 90 % засвоєння інформації) дають технології, що передбачають навчання інших [3, с. 94].

Сучасний освітній простір складається з двох типів педагогічних процесів — інноваційних і традиційних. Від того, яка модель освіти — інноваційна чи традиційна — застосовується, залежить і вибір конкретного методу навчання.

Методи навчання — це шляхи або способи досягнення мети навчання, що відображають форму взаємодії студентів і викладача в процесі навчання. У вищій школі значного поширення набули три основні методи:

1. Пасивний метод, що передбачає таку взаємодію студентів і викладача, за якої останній є

основною дійовою особою, яка управляє перебігом навчального процесу, а студенти — пасивними слухачами, підлеглими директивам викладача. Зв'язок викладача із студентами здійснюється за допомогою опитувань, самостійних, контрольних робіт, тестів тощо. З погляду сучасних педагогічних технологій і ефективності засвоєння студентами навчального матеріалу пасивний метод вважається неефективним, але, незважаючи на це, має і певні переваги. До них належать відносно легка підготовка з боку викладача і можливість пояснити порівняно більшу кількість навчального матеріалу в обмежених часових рамках.

2. Активний метод передбачає, що студенти і викладач взаємодіють один з одним на занятті, і студенти є не пасивними слухачами, а активними учасниками заняття. Якщо в пасивному навчанні основною дійовою особою і менеджером є викладач, то тут він і студенти користуються рівними правами. Тоді як пасивні методи припускають авторитарний стиль взаємодії, то активні — демократичний.

3. Інтерактивний метод. Interact («Inter» — взаємний, «act» — діяти) — означає взаємодіяти, знаходитися в режимі бесіди, діалогу з ким-небудь. Іншими словами, на відміну від активних методів, інтерактивні орієнтовані на ширшу взаємодію студентів не лише з викладачем, а й студентів між собою і на домінування активності студентів у процесі навчання. Місце викладача в інтерактивних заняттях зводиться до визначення цілей заняття й напряду діяльності студентів. Викладач також розробляє план заняття (зазвичай це інтерактивні вправи й завдання, у процесі виконання яких студенти вивчають матеріал) [3].

На основі нових інформаційних і педагогічних технологій стало можливим змінити, причому радикально, роль викладача юридичних дисциплін, зробити його не лише носієм знань, а й організатором самостійної творчої роботи студента, провідником у потоці різноманітної інформації, сприяти самостійному виробленню в студента критеріїв і способів орієнтації в цьому потоці. У сучасних умовах викладання має поєднувати в собі вироблену багаторічною практикою пасивну, активну й інтерактивну моделі навчання.

Інтерактивні методи включають: метод проблемного викладу, дискусії, кейс-метод (case-study), метод мозкового штурму, ділові ігри, рольові ігри та ін. Розглянемо ці методи детальніше.

Метод проблемного викладу. Використовуючи його, викладач не висловлює готові наукові істини (формулювання понять, доведень і т. ін.), а певною мірою відтворює шлях відкриття цих знань. По суті він розкриває перед студентами шлях дослідження, пошуку та відкриття нових знань, готуючи їх тим самим до самостійного пошуку надалі [4].

Навчальна дискусія. Цей метод навчання полягає в проведенні групових дискусій з конкретної проблеми у відносно невеликих групах студентів (від 6 до 15 людей). Традиційно під поняттям дискусія розуміється обмін думками в різних формах. Навчальна дискусія відрізняється від інших тим, що новизна її проблематики стосується лише групи осіб, які беруть участь у дискусії, тобто те вирішення проблеми, яке вже знайдене в науці, належить знайти в навчальному процесі в цій аудиторії. Для викладача, який організовує навчальну дискусію, результат, як правило, уже відомий заздалегідь. Метою тут є процес пошуку, який має привести до об'єктивно відомого, але суб'єктивно, з погляду тих, кого навчають, нового знання. Причому цей пошук має закономірно привести до запланованого педагогом результату. Це може бути лише в тому випадку, якщо пошук вирішення проблеми повністю керований педагогом.

Кейс-метод (Case-study). Цей метод передбачає перехід від методу накопичення знань до діяльнісного, практико-орієнтованого щодо реальної діяльності фахівця підходу. Під час аналізу конкретних ситуацій особливо важливо те, що тут поєднується індивідуальна робота студентів і колективне обговорення пропозицій, підготовлених кожним членом групи. Розробка практичних ситуацій може відбуватися двома шляхами: на основі опису реальних подій і дій або на базі штучних сконструйованих ситуацій [2]. Підводячи підсумок аналізу методу case-study, необхідно відзначити значущість цього методу для навчання студентів: встановленню міжпредметних зв'язків; аналітичному і системному мисленню; оцінюванню альтернатив; презентації результатів проведеного аналізу; оцінюванню наслідків, пов'язаних з ухваленням рішень; освоєнню комунікативних навичок і навичок роботи в команді.

Мозковий штурм (англ. brainstorming) — один з найпопулярніших методів стимулювання творчої активності. Він заснований на припущенні, що однією з основних перешкод для народження нових ідей є «страх оцінки»: люди часто не висловлюють уголос неординарні ідеї через побоювання зустрітися зі скептичним або навіть ворожим до них ставленням з боку керівників і колег. Метою застосування мозкового штурму є виключення оцінного компонента на початкових стадіях створення ідей. Класична техніка мозкового штурму, запропонована А. Осборном, ґрунтується на двох основних принципах: — «відстрочення виголошення вироку ідеї» і «з кількості народжується якість». Критика виключається: на стадії генерації ідей, висловлювання будь-якої критики на адресу авторів ідей (як своїх, так і чужих) не допускається.

Останніми роками значного поширення набув «мозковий штурм-онлайн (online brainstorming)», що використовує інтернет-технології. Він дозволяє майже повністю усунути страх оцінки, оскільки забезпечує анонімність учасників, а також дає можливість вирішити низку проблем традиційного мозкового штурму. До останніх, зокрема, належить т.з. «блокування продуктивності»: оскільки учасники групи представляють ідеї почергово, то люди в очікуванні своєї черги можуть передумати або злякатися публічно висловлювати свою ідею, або просто її забувають.

Ділові й рольові ігри. Деякі методи навчання одержали загальну назву «Ділові ігри». Цей метод є рольовою грою з різними, часто протилежними інтересами її учасників і необхідністю ухвалення якого-небудь рішення після закінчення або в процесі гри. Рольові ігри допомагають формувати такі важливі ключові компетенції, як комунікативні здібності, толерантність, вміння працювати в малих групах, самостійність мислення і так далі. Від викладача вимагається значна попередня методична підготовка під час проведення рольових ігор, вміння прогнозувати результати і робити відповідні висновки [5].

Завершується ділова гра підбиттям підсумків, де основна увага направлена на аналіз її результатів, найбільш значущих для практики. Проте завершальна фаза може бути розширена до рефлексії всього перебігу гри. Об'єктами такої рефлексії можуть стати: динаміка індивідуальних, групових, міжгрупових траєкторій руху розумових процесів; динаміка утворення колективної думки на основі змін у міжособистісних відносинах; позиційність гравців і міжпозиційні відносини тощо.

Поняття методів навчання і форм взаємопов'язані, бо кожна форма структурується певними методами й прийомами роботи. На заняттях з правових дисциплін стали використовуватися нестандартні уроки — імпровізовані заняття з нетрадиційною структурою.

Доведено, що проведення різноманітних нестандартних уроків сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, викликає інтерес до вивчення юридичних дисциплін, розвиває їхні комунікативні здібності і культуру спілкування. Але підготовка й проведення таких уроків вимагають багато часу і відповідної навчально-методичної бази, майстерності викладача юридичних дисциплін, інтересу і бажання студентів брати в них активну участь. Слід добре продумати методіку проведення уроків, їх мету, структуру, місце в системі інших занять тощо.

Описані вище методи навчання застосовуються під час викладання всіх правових дисциплін. Проте гуманітарне знання має свою специфіку викладання:

- воно не отримується, а виробляється в процесі осмислення студентом отриманої інформації, тому передбачає діалогічність, живе спілкування. Студент не просто засвоює знання, а виробляє ставлення до тих або інших проблем чи подій;

- рівень засвоєння гуманітарного знання має не кількісні, а якісні критерії, визначити які можна лише через висловлювання студентів. У зв'язку з цим недоцільно зловживати кількісними методами, зокрема, тестуванням і анкетуванням і прагнути до тотальної комп'ютеризації навчального процесу;

- гуманітарне знання передбачає творчу спрямованість. Воно не може будуватися за принципом бінарної опозиції «так чи ні». Це означає, що саме спілкування стає необхідною умовою контакту, яка припускає багатоваріантність не лише відповіді, а й творчого рішення.

Виходячи зі сказаного, можна виділити спектр інноваційних методів і технологій навчання,

застосування яких доцільне на заняттях із юридичних дисциплін. Насамперед, це ділові або рольові ігри, орієнтовані на поетапну, функціональну участь кожного зі студентів у процесі заняття. До цієї категорії методів належать:

- використання різних роздаткових матеріалів, текстів із фактичними помилками або пропусками;
- інструктаж та ілюстрація зразка міркування (з боку викладача), спрямовані на подальше самостійне використання його студентом у процесі розумової діяльності;
- власне рольові ігри, суть яких зводиться до розділення групи студентів на декілька частин з визначенням для кожної групи навчальних функцій.

Різноманітність методів і засобів навчання як спроби відхилення від шаблону в освітньому процесі, має при всіх позитивних його сторонах і негативний момент. Калейдоскопічність форми проведення занять може стати причиною того, що студент у спробах бути залученим до використання нетрадиційних форм навчання виявиться нездатним зрозуміти суть проблеми, яку необхідно розкрити в процесі заняття.

Висновки. Таким чином модернізація правової освіти об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на технологічний рівень, активізації пошуку перспективних інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості майбутнього юриста, плекання людини як творця і проєктувальника свого життя. Такий підхід обумовлює необхідність використання потенціалу правової освіти для підвищення технологічної культури і готовності вчителів правових дисциплін до інноваційної діяльності.

Література:

1. Грищенко О. А. Інноваційні технології в умовах кредитно-модульної системи / Грищенко О. А. // Професійна підготовка вчителів в умовах упровадження кредитно-модульної системи: Мат-ли Всеукраїнської наук.-метод. конф. / Редкол.: В. О. Огневюк та ін. — К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2007. — С.206-208.
2. Колісник Л.В. Технології активного та інтерактивного навчання на заняттях з основ педагогічної майстерності / Л. В. Колісник // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Гол. ред.: Мартинюк М. Т. — К.: Міленіум, 2007. — С.23-29.
3. Носаченко І. М. Інтерактивні технології у професійному навчанні / І. М. Носаченко // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : Збірник наукових праць. Частина 2. / За ред. М. М. Козяра та Н. Г. Ничкало. — Львів: ЛДУ БЖД, 2009. — С.93-96.
4. Овсянніков О. С. Використання елементів проблемного навчання як одного із засобів розвитку творчого мислення для формування дослідницьких умінь студентів / О. С. Овсянніков //Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). — №2. — Бердянськ: БДПУ, 2004. — С.115-121.
5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. Посібник / Пометун О., Пироженко Л. — К.: А.С.К., 2005. — 192 с.

У статті розглядається юридичний освітній простір, що складається з двох типів педагогічних процесів — інноваційних і традиційних. Від того, яка модель освіти, інноваційна чи традиційна, застосовується, залежить і вибір конкретного методу навчання. Доведено, що застосування інтерактивних технологій різко збільшує відсоток засвоєння матеріалу, оскільки вони впливають не лише на свідомість, а й на почуття.

Ключові слова: юридичний простір, педагогічні процеси, інноваційні технології, традиційні технології, професійна підготовка юристів, майбутні фахівці юридичних спеціальностей.

В статье рассматриваются юридический образовательное пространство, состоящее из двух типов педагогических процессов - инновационных и традиционных. От того, какая модель образования - инновационная или традиционная - применяется, зависит и выбор конкретного метода обучения .. Доказано, что применение интерактивных технологий резко увеличивает процент усвоения материала, поскольку они влияют не только на сознание, но и на чувства.

Ключевые слова: юридическое пространство, педагогические процессы, инновационные технологии, традиционные технологии, профессиональная подготовка юристов, будущие специалисты юридических специальностей..

The article deals with the legal educational environment that consists of two types of pedagogical processes -

innovation and traditional. On which model of education - innovative or traditional - is used, depends on the choice of a particular method of teaching .. It has been proved that the use of interactive technology dramatically increases the percentage of learning as they impact not only on the mind, but also in a sense.

Key words: legal space, pedagogical processes, innovative technologies and traditional technologies, training of lawyers, legal experts future professions.

УДК 378.14.018.4

І.М. Зарішняк
м. Вінниця, Україна

ТЬЮТОРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВИД НАВЧАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

Трансформаційні економічні процеси зумовлюють фахову підготовку конкурентоспроможної особистості, яка володіє не тільки спеціальними знаннями, а й здатністю багаторазово освоювати нові підходи, способи, види і форми діяльності, щоб бути успішною і вміти правильно запропонувати себе. Традиційна вишівська система з її алгоритмізованими, директивними організаційними підходами до процесу навчання аж ніяк не сприяє формуванню творчої, успішної особистості майбутнього фахівця, націленої на динамічний інноваційний професійний розвиток. Вирішити цю проблему, на наш погляд, здатна альтернативна кредитно-модульна форма організації навчання (КМСОНП), що нині практикується у переважній більшості ВНЗ України. Науковці наголошують, що саме якісна підготовка спеціалістів є основою модернізації навчального процесу у виші. Удосконалення організаційних форм процесу навчання майбутніх фахівців є альтернативним шляхом забезпечення якості освітніх послуг і конкурентоспроможності випускників ВНЗ як на вітчизняному, так і на європейському ринках праці.

Аналіз науково-педагогічних джерел з проблеми засвідчив, що більшість робіт вітчизняних та зарубіжних науковців присвячено дослідженню педагогічних технологій вишівського навчання (Т. Акбашев, А. Алексюк, Т. Алексеєнко, А. Андреев, В. Безпалько, А. Вербицький, В. Галузинський, О. Глузман, М. Євтух, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота, В. Сластьонін, А. Фурман, П. Юцявічене та ін.). Психолого-педагогічні аспекти модульного навчання студентів ґрунтовно висвітлено в працях А. Алексюка, А. Фурмана, П. Юцявічене та інших теоретиків педагогіки. Аналіз попередніх досліджень означеної проблеми засвідчив, що вітчизняні науковці активно досліджують проблеми впровадження кредитно-модульної системи навчання. Ними проаналізовано переваги й недоліки Болонської моделі реформування системи вищої освіти України, запроваджено способи вирішення зазначених проблем. Проте більшість наукових пошуків стосуються аспекту інноваційних технологій навчання студентів. Аналіз основних досліджень за обраним напрямком засвідчив, що практика педагогіки вищої школи звертає більшу увагу на інтерактивні методи навчання як такі, що здатні змінити якість освіти незалежно від форми заняття (А. Михайловський) [1]. Водночас слід зазначити, що значні потенційні можливості закладені у традиційних зарубіжних моделях навчання у ВНЗ, зокрема тьюторському занятті. Проблема альтернативних видів навчальних занять у ВНЗ розглядається побічно. Зокрема, О. Іванцова порівнюючи американську, литовську, німецьку, російську та українську моделі модульного навчання фрагментарно аналізує арсенал української версії основних видів навчальних занять у ВНЗ (за А. Алексюком) [2]; Е. Гуцало розкриває психологічний потенціал тьюторського заняття, зокрема формування навичок фасилітації як у викладачів, так і у студентів [3]; Н. Вишомірська теоретично обґрунтовує тьюторіали як форму організації самостійної роботи студентів [4]; М. Федина аналізує традиційну тьюторську систему як особливість вищої освіти Великобританії